

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

Daniel Hansen
Dessa ~ ljustets ~ lidelser

MFA
Kunstakademiet 2017

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

www.khioda.no
khioda@khio.no

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt videreformidle det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

~~~~~ ❁ ~~~~~
Dessa ~ ljusets ~ lidelser

~~~~~ ❁ ~~~~~

Av Daniel Hansen

Förr fanns drakarna porträtterade i kartor, dolda i de blanka utforskade vidderna. *Hic Sunt Dracones* skrevs det. Som en följd fanns de även ute i världen, bortom de horisonter som ritats upp, bortom det navigationsinstrumenten skådat. Många skepp seglade ju över haven, men inte alla som gav sig av sågs till igen. Idag döljer sig dock drakarna hellre i det allra minsta, ibland atomernas kärnor. Att komma så nära en superkritisk reaktion i en plutoniumkärna som möjligt kallar forskarna att försöka kittla drakens svans. Från början gjordes detta för hand, neutronspgländande block fördes nära kärnan tills dess att mätinstrumenten visade ett tillfredställande antal reaktioner. Men efter två små misstag, som resulterade i ett okänt antal dödsfall, förändrades rutinerna kring experimenten. Vid ett tillfälle ska de som stått nära den livsfarliga, superkritiska kärnan ha sett den avge ett blått sken.

*Temperaturen når över 10 miljoner grader, strålningen antänder själva luften omkring.
USA är det enda landet som använt kärnvapen med avsikten att skada vuxna, äldre och barn.*

Allt detta, alla dessa otaliga misstag och oväntade händelser, sker för vissa i en tid av guld. En guldålder, gjord gyllene av själva guldets. Gatorna är täckta, bankernas stålförsäkrade valv båggar. Det rör sig genom allt, det finns i själva luften, maten och det rena vattnet. Inte konstigt att länder vill hålla det nära sig, de vill ha guldets där, redo då dagen väl kommer. Som oss då vi fyller oss med vitaminer, en dag kanske vi behöver dem. Och när dagen kommer, då får vitaminerna vår fulla potential att blomma ut. Vi kommer kunna sitta i skogen kring ett spritkök i flera veckor med alla våra vitaminer, eller fälla träd, eller lyfta bilar, vad som än kommer behövas. Just vilken dag är inte viktigt, den kommer, och med guldets i fickorna är vi säkra.

Många länder äger därför stora mängder guld, det finns utspritt över världen hos olika bundsförvanters. Först var deras själva valuta gjord gyllene av guldets historiskt givna värde, ända tills dagen kom då allt föll och systemet inte längre var hållbart. Även vår finansiella kris, efterföljd av en politisk rörelse med ett större fokus på egennytta, har förändrat vår relation till guldets. Nu vill länder ta tillbaka sina reserver, repatriotisera guldets, hålla det nära. Guldets väver drömmar och skapar historien, de som söker efter att skapa en egen historia kan så förlita sig på det¹. Och det gömmer sig inga drakar ibland dess skimmer, det får sin säkerhet av dess starka motstånd mot alla slags världsliga förändringar. Samma guld som hållits i främmande människors munnar kan hettas upp igen och bli till dubloner utan några som helst moraliska kvalm. Såsom samma plutonium som dödade många olyckliga kan användas igen för att skapa den första atombomb som världen någonsin sett.

~ ❀ ~

Det är inte säkert om det blå skenet forskare såg under en av olyckorna fanns på riktigt, det kan ha varit en effekt av den starka gammastrålningen som träffade deras ögon under incidenten. I de olika filmer där olyckan gestaltas så tar forskarna skydd bakom maskiner i rummet då experimenten utförs. Men egentligen hade de flesta under tiden en ganska slapp attityd till de faror de utsattes för. Först när olyckan väl hade skett började strålningsbrickor delas ut av en av de som stått närmst. De kunde dock inte längre mäta strålningen, så det gjordes antagligen för att forskaren blivit desorienterad av den mycket starka neutronstrålningen. Även i filmen syns dock det blåa skenet. Där fyller det hela rummet i några sekunder, samtidigt som skådespelarna gör sitt bästa för att verka förvånade eller upprörda.

Det kan ha funnits där i verkligheten, luften kring kärnan kan ha börjat lysa på grund av den enorma energin som flödade genom den. Forskarna skapade i så fall ett norrsken (aurora) i miniatyr, än om omständigheterna inte tillät dem att uppskatta situationens poesi.

Det enda som är säkert är, att rymden, finns där ute, och att guld, finns där ute, det finns där nere och på gator och i bankvalv, i våra fickor. Och om experiment med fission kittlar drakens svans så är stjärnornas kärna, där guld, skapas, något av sagor. Inom dem är trycket så stort att atomer pressas samman och bildar nya ämnen tills dess att trycket inte längre räcker till. Då börjar stjärnan falla, inåt, snabbare än någon finansiell marknad. Ibland faller den så långt att inget kan komma ut igen på en mycket lång tid, inget ljus, ingen information alls. Inom dessa blanka utforskade vidder, bortom dess horisont, kommer ingen någonsin få veta vad som gömmer sig. Då det däri väl blottar sig kommer det inte längre finnas ens ett spår kvar av våra historieskrivningar. Av dess massiva gravitation kommer begränsningar, såsom jordens dragningskraft begränsar oss.

~ ❁ ~

12 Animals We Wish We Could De-Extinct

- By Maggie Severns and the Mother Jones News Team, 15th of May 2013

Jag tror att den egentliga tragedin är de verkligheter som aldrig skedde, men det går inte att sörja dem alla. Historien tar en riktning, beslut fattas av anledningar och ting rör sig sen stadigt mot en viss framtid. Och än om inte allt verkar historiskt, såsom pandorna som mest sitter där och äter, så är de det. De rör sig stadigt framåt, inte nödvändigtvis mot ett mål, men framåt. Som maskinerna där de drivs genom urskogen av larvbanden, utan ett klart mål, men genom träden och undervegetationen och jorden. Mot någon slags finansiell vinning som jag inte heller tror har något riktigt mål i sikte. Det känns liksom som något en borde hört talas om.

Det är viktigt att drömma om vad som kan vara, och om vad som hade kunnat vara, även om drömmar inte kan ge upphov till en större kapacitet att agera historiskt.

Problemet med sorgen inför förlusten är att den även döljer faror. Genom att sörja de otaliga tragedier klockans puls ger upphov till kan vi av misstag kolonisera det förflutna för att definiera eller skapa oss själva, vårt jag. Än en gång finner vi alltså inte ondskan ute i världen, utan i vår blick. Genusvetaren och historikern Sara Edenheim skriver² att "Vi bör lära oss att leva med denna enorma förlust snarare än att stycka upp de redan döda bara för att placera dem i positioner vi känner igen oss själva i, som vi känner oss bekväma med, för att vi tror oss kunna relatera endast till det vi redan känner till." Vi sörjer de pandor som dött, men gör i samma andetag anspråk på de som därför inte kommer leva. Och det är mer än ett anspråk på pandornas materialitet, eller i Kinas fall dess propagandavärde. Vi gör ett anspråk på deras liv, deras själva verklighet, och vi gör det just för att behålla uppfattning av en historisk kontinuitet.

Allt detta sker för vissa i en tid av guld. Gjord gyllene av de maskiner som kan skala bort århundraden av jordavlagringar för att finna det som är värt mer / än / allt / ovan. En alkemisk process förorsakad av företagen på annan plats och stjärnor som föll inom förhistoriens

vidder. Inget organiskt kan stå i vägen för stål. Och än om naturrikedomarna är lika ändliga som naturen ovan så kan vi inte stoppa stålets framfart, genom djungeln och genom jorden och genom allt vi aldrig hann hålla kärt men som ändå fanns där. Kallt stål mot kall jord. För att föra stålet över landet, och för att forsla det avtäckta vidare till nya land, krävs även utbildningar som inte gör mycket nytta inom andra yrkesfält. Under ytan döljer sig därför glädjen, synder, kamper och allt som någonsin skett. Allt ska föras till ytan, minsta lilla molekyl. Eller, allt som kan expandera tillväxten i vart fall. Allt som glimmar är guld.

Ibland uppstår brott i den historiska kontinuiteten, ting tenderar ju att förändras. Om det är stora förändringar som inte passar in i samtidens narrativ, där ting är som de är eftersom de även tidigare varit så, kan förändringen leda till känslor av obehag eller förnekelse. Samtidigt som ting ska röra sig framåt, det är ju det som kommer fixa all global uppvärmning och sånt, så ska det alltså vara så som det alltid varit. Rörelsen framåt har bevisat att alkemin är omöjlig, och att kroppen inte byggs upp av några mystiska vitala krafter. Den har gett oss teknologi, och slukhål, och ett blått sken som kan se ut som ett brott men som även det är en rörelse. Många av teknologierna uppfanns av en slump och slukhålen var väl inte riktigt planerade de heller, ändå skiljer vi dem åt. Den ena händelsen riktas framåt, mot nya tider, den andra ner i jorden. Allt måste röra sig framåt, eller i alla fall i en riktning. Att kunna definiera det förflutna ger så även makten att göra magiska ting. Genom att påvisa, eller ens insinuera en historisk tillknytning kan nästan vad som helst göras tänkbart.

Vår tids alkemi är så den nya tidens legitimitet. Det samtida är sant, det moderna är fantastiskt. Legitimiteten skapas av en känsla av aktualitet och spänning blandat med en uppfattad historisk förankring. Våra kroppar ryser nästan vid tanken av vilken ödesmättad tid vi lever i, det är nu allt kommer till sin spets, för hem guldet fort! Guldet som grävts upp, som är mer än historiskt; som kommit till oss från ovan, långt där ute. Från förhistoriska stjärnors kärnfysiska reaktioner. Guldets historia, och till viss del även dess egenskaper, har gett det dess värde. Det behöver inte bevisas, det är beviset, själva luften kring det darrar som om den genomborras av stark gammastrålning. Och i framtiden kommer rummet kring stjärnorna att utvidgas. Skulle en civilisation se ut mot stjärnorna om många miljarder år så kommer de aldrig se resterna av den stora explosion allt kom ifrån. Det universum de kan se, en handfull galaxer, kommer te sig fullständigt statiska för dem. Det kommer vara omöjligt för dem att skapa en riktig uppfattning av sitt sammanhang, ursprung eller eventuella framtid. Ljuset kommer aldrig nå dem. De kanske kommer försöka, men alla deras antaganden kommer vara för inget, hur samtida de än må vara.

Dessa ljusets lidelser; strålningen som färdas genom de olyckliga, det glimmande guldet, rummet det far genom efter att ha utsöndrats av stjärnorna för att slutligen möta oss. Dessa ljusets lidelser är så även våra, än om vi säger att de är av världen / eller naturen / eller allt vad vi inte är. De är våra innan vi vaknar, liksom då vi ser ut mot den tysta natthimlen.

Då draken inom plutoniumets vidder väl väckts sken dess glans genom de som samlats för att beskåda dess förmågor. Vi ska inte förbise deras dystra öden bara för att de kan verka historiska: Harry Daghlian var 24 år när han sent på kvällen råkade tappa ett block volframkarbid mot plutoniumkärnan han arbetade med. Då blocket kom nära kärnan studsade för många av de neutroner som kärnan gav ifrån sig tillbaka och det bildades en kedjereaktion. Reaktionen slutade inte förens Daghlian sträckte ut handen mot kärnan och flyttade på blocket han tappat bara några sekunder tidigare. Under den korta tiden hade dock ofattligt många atomer hunnit splittras. Idag sker dessa kedjereaktioner under vatten och bakom metertjocka betongväggar, den kvällen skedde den mycket nära den unga och nervösa Daghlians utsträckta arm och överkropp. Direkt efter olyckan kände han bara av en kittlande känsla i handen, men efter att ha somnat in i en koma så dog han några dagar senare. Säkerhetsvakten som suttit och läst en tidning tre-fyra meter bort dog 33 år senare av cancer, även han hade badats i reaktionens genomträngande ljus.

Ett år senare gjordes ett nytt experiment med samma kärna. Fysikern Louis Slotin höll undan den övre halvan av en sfär som placerats kring kärnan genom att sticka in en skruvmejsel i glipan mellan dess två delar. Sfären var gjord av beryllium, och när skruvmejseln gled ut, och den övre delen slöt tätt kring kärnan, så studsade tillräckligt många neutroner tillbaka för att det än en gång skulle skapas en kedjereaktion. Slotin tog snabbt bort hemisfären, han höll som tur var tag i den med tummen genom ett hål på toppen, men då hade en våg av strålning redan hunnit svepa genom alla i rummet. Då ingen hade på sig de strålningsbrickor som skulle mäta hur mycket strålning de utsattes för vid just en sån här händelse så går det inte att säga hur många fotoner som hunnit träffat dem. Slotin tappade den övre hemisfären på golvet bredvid sig efter att han tagit bort den. De åtta andra i rummet säger att han sen ska ha hämtat strålningsbrickor och placerade dem kring kärnan, antagligen på grund av chock då brickorna inte längre kunde mäta hur mycket strålning kärnan utsöndrat. Han fick sen hjälpas ut ur byggnaden där han spydde innan han togs till sjukhuset. Kärnan hade genomgått en mycket mer våldsam reaktion än vid den tidigare olyckan, så Slotin dog också många dagar tidigare än Daghlian. Fysikern Alvin Graves som stått snett bakom Slotin och kikat över hans axel led av neurologiska besvär fram tills hans död 20 år senare. Även två andra som stått i närheten dog av hälsoproblem som kunde kopplas till olyckan.

~ ❀ ~

Inga bilder visade hur raketmotorerna blåste bort den lilla flaggan bredvid då människan i sin rymdfarkost för första gången majestätiskt lyfte från månens yta. De hade inte sett lika bra ut som de där astronauterna studsade runt som teletubbies över den mörka himlakroppen. Hade vi sett dessa bilder i dag hade de antagligen tett sig anakronistiska för oss, de hade överhuvudtaget inte passat in i vår bild av den glammiga resan till månen. För oss kommer flaggan på månen alltid stå kvar, lika stoiskt som i fotografiet, och ingen kommer kunna övertyga oss om något annat.

~ ❀ ~

Genom att drömma om de svarta hålen kan vi utvidga våra horisonter, även om vi aldrig kommer få veta vad som riktigt finns däri. Inom hålen döljer sig otaliga möjligheter, precis som inom de förhistoriska vidder där de blev till. Där ute finner vissa en plats som kan frigöra dem från en historia av förtryck och låta dem definiera sig själva. De ser fram, mot rymden, mot en framtid som inte finns men som än är lika potent. Själva möjligheten är även vad som ger upphov till frigörandet. På ett sätt så är alla möjligheter redan realiserade.

3

Här är de, helt klara, än ogenomträngliga av ljuset. Hur det än sträcker sig ut mot dem. För när det väl når fram, om det ens gör det, finns där intet annat än vad som har varit och vad som kommer vara. Det är så självklart och än så omöjligt. Ljusets lidelser går förlorade även om tragedierna består. Genom processer, som kan se slumpmässiga ut men som har ett tydligt ursprung, kommer alla som eftersträvar ett sätt att rättfärdiga sina handlingar att förvillas ut i meningslösheten. Inget ont som byggts kommer bestå om vi bara gör motstånd, vare sig samhällsliga strukturer eller monument. Motståndet behöver inte vara uttalat eller ens samtida, så länge det är gjort ogenomträngligt som en verkan av dess blicks dygder. Genom att se bak och fram och hellre beskriver det som skett, och ska ske, som alltmer stokastiskt.

~ ❁ ~

Och det är inte omöjligt att utbildningar har olika värden beroende på vilken tidsram som appliceras av den som undersöker dem. Har jag sagt att det känns absurt än? Jag tror inte det. Känslan av att det finns lagar och regler men om något skulle vara tillräckligt värdefullt inom en

tillräckligt omedelbar framtid så kan dessa åsidosättas, förändras och begravas. I den stund mineraler kan utvinnas så förpassas snabbt många ideal, just de som lagarna bygger på, djupt ner i långtidsminnets valv. Allt som stålet färdas över landen, genom träden och maskarna.

Samma plutoniumkärna som används vid de olycksdrabbade experimenten användes även vid det allra första kärnvapentestet. Robert Oppenheimer gav testet namnet Trinity, eller treenigheten, efter en sonett av John Donne skriven kring början av 1600-talet. "[...] Of these let all me elemented be, / Of power, to love, to know you unnumbered three."⁴ Efter att testet fullförts och bomben briserat ska han enligt sin bror bara ha sagt "It worked."

1. Marine Le Pen, ledaren av det franska högerextrema partiet Front National, skrev så sent som 2014 ett öppet brev till guvernören för den franska centralbanken. I brevet krävde hon att allt guld som Frankrike ägde skulle föras till Frankrike och att all handel med guldet skulle upphöra.

2. *Anakronismen: Mot den historiska manin*, av Sara Edenheim, utgiven av Glänta Produktion, 2011.

3. [youtube.com/watch?v=4j6TcLiANW8](https://www.youtube.com/watch?v=4j6TcLiANW8)

4. *Poems of John Donne*, redaktör E. K Chambers, utgiven av Lawrence & Bullen, 1896.